

Centralna banka Republike Kosovo

Pregled

Sastanak Nacionalnog platnog saveta

Datum: 17. jun 2025.

Vreme: 09:00-14:00

Sastanak Nacionalnog platnog saveta (NPS) održan je 17. juna 2025. godine. Sastankom je predsedavao predsedavajući Saveta, g. Dardan Fusha, zamenik guvernera za bankarske poslove Centralne banke Republike Kosovo.

Pored proširenog članstva NPS-a, rukovodilaca banaka i nebankarskih finansijskih institucija, sastanku su prisustvovali i guverner Centralne banke, g. Ahmet Ismaili, i vršilac dužnosti ministra finansija, rada i transfera, g. Hekuran Murati, koji su održali pozdravne govore na početku sastanka. Sastanku su prisustvovali i predstavnici međunarodnih institucija, kao što su Svetska banka (SB) i Međunarodna finansijska korporacija (IFC), predstavnici Ambasade SAD-a, Kancelarije Evropske unije na Kosovu, Švajcarskog državnog sekretarijata za ekonomske poslove (SECO), kao i predstavnici lokalnih i međunarodnih institucija, kao što su Poreska uprava Kosova (PUK), Agencija za informaciono društvo (AID), Udruženje mikrofinansijskih institucija (AMIK) i Evropsko veće investitora (EIC).

Sastanak je otvorio predsedavajući NPS-a, g. Fusha, koji je u svom uvodnom govoru izrazio zahvalnost prisutnima na njihovom učešću, posebno ceneći široko učešće predstavnika na rukovodećem nivou iz institucija članica i drugih relevantnih institucija, uključujući i međunarodne. Naglasio je važnost ovog foruma kao savetodavnog tela za Centralnu banku i sve relevantne institucije, s ciljem jačanja saradnje u smislu novih dešavanja u platnom sistemu, standardizacije i garantovanja sigurnosti finansijskih usluga. G. Fusha je naglasio da se ovaj sastanak održava u ključnom trenutku reformi pravnog okvira i tehničke infrastrukture, koje su usko povezane sa strateškim ciljevima integracije u platne sisteme Evropske unije i regiona. U tom kontekstu, istakao je važnost dva velika projekta: članstvo u Jedinstvenom području plaćanja u evrima (SEPA) i razvoj sistema brzih plaćanja, koji predstavljaju odlučujuće korake ka daljoj modernizaciji tržišta plaćanja na Kosovu.

Zatim je predsedavajući, g. Fusha, dao reč guverneru Centralne banke, g. Ahmetu Ismailiju, koji je održao govor i pozdravio prisutne. U svom govoru, guverner Ismaili je naglasio strateške korake koje je CBK preduzela ka modernizaciji platnog sistema i punoj integraciji u evropsko tržište, u skladu sa Institucionalnim strateškim planom CBK. Podvukao je da ovaj proces ne predstavlja samo tehničku reformu, već i duboku strukturnu transformaciju koja se poklapa sa vizijom evropske integracije i povećane konkurentnosti ekonomije.

U tom kontekstu, guverner je predstavio konkretna dostignuća u zakonodavnoj i regulatornoj oblasti, uključujući usvajanje tri ključna zakona: Zakona o bankama, Zakona o platnim uslugama

i Izmena i dopuna Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, koje je pratio paket od preko 20 novih propisa koji osiguravaju usklađenost sa standardima i najboljim praksama EU.

Napomenuo je da je proces prethodne prijave za članstvo u SEPA završen u decembru 2024. godine, te da je CBK intenzivirala svoj angažman na regionalnom i evropskom nivou kako bi osigurala odgovarajuću pripremu finansijskog sektora za pristup SEPA shemama. Uprkos napretku koji su procenili međunarodni partneri, završetak procene od strane Evropske komisije je odložen zbog procedura u okviru ustavne revizije novih zakona. CBK ostaje posvećena i očekuje pozitivan završetak ovog procesa u bliskoj budućnosti.

Guverner Ismaili, nastavljajući svoj govor, naglasio je da se, prema trenutnim procenama, očekuje da će članstvo u SEPA doneti godišnje ekonomske koristi od preko 55 miliona evra, u korist građana i preduzeća Kosova. Ove koristi proizlaze iz smanjenja troškova prekograničnih transfera, povećanja efikasnosti plaćanja i poboljšanja uslova poslovanja za izvoznike i privatni sektor u celini. Naglasio je da će ovaj razvoj stvoriti povoljnije okruženje za investicije, olakšati pristup međunarodnim tržištima i doprineti povećanju konkurentnosti kosovske ekonomije.

U skladu s ovom strateškom vizijom, guverner Ismaili je naglasio da je CBK posvećena izgradnji modernog sistema za brza plaćanja, poznatog kao „TIPS Clone“, koji predstavlja bitnu komponentu ekosistema naprednih plaćanja. U tom smislu, objavio je da je potpisano Pismo o namerama sa Bankom Italije, kao menadžerom TIPS sistema Eurosisistema, zajedno sa tri centralne banke regiona, za razvoj zajedničkog rešenja za brza plaćanja.

Guverner je ovo opisao kao istorijsko dostignuće, naglašavajući da posvećenost Banke Italije izgradnji našeg platnog sistema predstavlja dokaz kredibiliteta i institucionalne zrelosti CBK, kao i važan korak ka punoj integraciji u panevropsku platnu infrastrukturu.

Između ostalog, guverner Ismaili je spomenuo implementaciju IBAN standarda za sve nebankarske institucije, kao i odobrenje smernica za standardizaciju QR kodova, kao i integraciju Registara računa i kredita sa vladinom platformom e-Kosova u saradnji sa AID-om, uključujući sporazum sa Fondom za penzionu štednju za povezivanje sistema i omogućavanje validacije računa. Istovremeno, najavio je da CBK radi na omogućavanju pristupa globalnim digitalnim platformama za plaćanje, kao što su Apple Pay i PayPal, nakon nedavnog pružanja usluga od strane Google Pay-a, s ciljem proširenja alternativa za moderna i sigurna plaćanja za građane Kosova.

Dalje, guverner Ismaili je naglasio da je jedan od najvećih izazova prilagođavanje tehnoloških sistema banaka i nebankarskih institucija novim standardima, osiguranje sajber sigurnosti i usklađenost sa strogim zahtevima za autentifikaciju klijenata, podizanje javne svesti o prednostima digitalnih usluga, kao i veće uključivanje ranjivih grupa i ruralnih područja u ovaj proces.

U tom kontekstu, CBK očekuje da će finansijski sektor investirati u tehnologiju i ljudske kapacitete, da će blisko saradivati sa CBK tokom faza testiranja i implementacije, da će proširiti asortiman digitalnih proizvoda i osigurati sveobuhvatan pristup ovim uslugama, kao i da će doprineti finansijskoj edukaciji svojih klijenata.

Guverner, g. Ismaili, istakao je podršku međunarodnih partnera, kao što su IFC i Svetska banka. Saradnja sa IFC-om je u funkciji podrške promociji otvorenog bankarstva, regulatornih okvira i

podrške CBK-a u izgradnji centara za digitalne inovacije. U međuvremenu, partnerstvo sa Svetskom bankom doprinelo je modernizaciji pravnog i regulatornog okvira, kao i kontinuiranoj pomoći za unapređenje tehničke infrastrukture, na čemu smo zahvalni i blagodarni.

Zaključno, guverner Ismaili je naglasio da transformacija platnog sistema i digitalizacija finansijskih usluga nije samo institucionalni zadatak, već zajednički napor koji zahteva viziju, posvećenost i blisku saradnju svih uključenih strana. Samo kroz ovu saradnju omogućićemo izgradnju moderne, sveobuhvatne i sigurne infrastrukture, koja služi ekonomskom razvoju zemlje i poboljšanju života naših građana.

Nakon govora guvernera, predsedavajući sastanka, g. Dardan Fusha, dao je reč vršiocu dužnosti ministra finansija, rada i transfera, g. Hekuranu Muratiju, koji se fokusirao na pitanje digitalizacije plaćanja i posvećenost Vlade Kosova da obezbedi najefikasnija rešenja u tom pogledu, kroz usvajanje naprednih tehnologija i širenje elektronskih plaćanja na svim nivoima javnih usluga.

G. Murati je naglasio da se Kosovo sada nalazi u novoj fazi, u kojoj je digitalna transformacija postala neophodnost i globalna stvarnost. Istakao je brojne prednosti koje digitalizacija donosi u poređenju sa upotrebom fizičkog novca, uključujući smanjenje troškova proizvodnje, transporta i zamene oštećenih novčanica, kao i rešavanje rizika od krivotvorenog novca, što predstavlja veliko finansijsko opterećenje i za građane i za preduzeća.

U tom kontekstu, ministar je podvukao da formalizacija ekonomije putem digitalnih plaćanja igra ključnu ulogu u sprečavanju pranja novca i finansiranja ilegalnih aktivnosti, povećavajući sledljivost i transparentnost u cirkulaciji novčane vrednosti.

Takođe je spomenuo posvećenost Vlade unapređenju i digitalizaciji javnih usluga, kao jedini put napred za efikasniju i odgovorniju administraciju. G. Murati je naglasio važnost bliske saradnje sa svim institucionalnim akterima, uključujući Centralnu banku Kosova, kao i važnost ovakvih međuinstitucionalnih sastanaka, gde se mogu identifikovati sveobuhvatna rešenja koja garantuju široku pokrivenost i niske troškove za krajnje korisnike.

Takođe je spomenuo saradnju sa Svetskom bankom u oblasti digitalizacije plaćanja, gde je jedna od glavnih komponenti projekta za podršku i razvoj finansijskog sektora upravo komponenta koja se odnosi na modernizaciju javnih i privatnih plaćanja.

Zaključujući svoj govor, vršilac dužnosti ministra, g. Murati, naglasio je da Vlada Kosova ostaje posvećena i da će nastaviti podržavati sve inicijative i institucije koje doprinose revolucionizaciji platnog sistema, kako bi Kosovo moglo pratiti globalna dešavanja u ovoj vitalnoj oblasti za ekonomiju i društvo.

Nakon uvodnih govora, reč je uzeo zamenik guvernera i predsedavajući Nacionalnog platnog saveta, g. Dardan Fusha, koji je u svojoj ulozi sveobuhvatno i detaljnije predstavio najnovija dešavanja u oblasti plaćanja, s posebnim naglaskom na unapređenje pravne i tehničke infrastrukture, pripreme za integraciju u evropske sisteme, kao i konkretne mere za modernizaciju tržišta plaćanja na Kosovu.

U svom govoru, g. Fusha je naglasio da su, uz ključnu podršku Svetske banke i u bliskoj saradnji s finansijskom industrijom, Ministarstvom finansija, rada i transfera, kao i drugim relevantnim javnim i privatnim institucijama, finalizovana tri temeljna zakona: Zakon o platnim uslugama, Zakon o bankama i izmene i dopune Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Posebno se fokusirao na Zakon o platnim uslugama, koji, kako je naveo, direktno transponuje glavne direktive i uredbe Evropske unije, poznate kao PSD2, EMD2, PAD i IFR. Ovaj zakon ima za cilj unapređenje zaštite potrošača i jačanje sigurnosnih zahteva kroz poboljšanu autentifikaciju klijenata, kao i stvaranje prostora za povećanu konkurenciju na tržištu plaćanja omogućavanjem novih usluga zasnovanih na naprednim tehnologijama i uslugama na daljinu.

G. Fusha je naglasio da će ovaj zakon omogućiti ulazak novih aktera na tržište i pružanje naprednih usluga, kao što su iniciranje plaćanja i informacije o platnim računima, otvarajući put implementaciji otvorenog bankarstva. Ovaj model, naveo je, oslanja se na sigurnu međusobnu povezanost sistema putem autorizacije potrošača za korišćenje podataka o njihovim računima od strane trećih strana (licenciranih platnih institucija). Kako bi se osigurala efikasna implementacija ovog zakona, CBK je pripremila paket od 20 novih propisa, za koje se očekuje da će stupiti na snagu paralelno sa zakonom.

U tom kontekstu, zamenik guvernera je takođe predstavio predlog za osnivanje međuinstitucionalne radne grupe za implementaciju otvorenog bankarstva, uz učešće relevantnih javnih i privatnih institucija. Naglasio je da je ovaj pristup neophodan kako bi se osigurala tehnička standardizacija i funkcionalna međusobna povezanost između sistema, rešavajući potrebe tržišta za specifičnim platnim uslugama i osiguravajući usklađenost sa zahtevima novog zakona, kao i odgovarajuća sigurnost za integraciju sistema.

Nadalje, g. Fusha je detaljnije opisao proces pripreme zahteva za članstvo u SEPA-i, naglašavajući da je 14. oktobra 2024. godine CBK podnela preliminarni zahtev, dok je 20. decembra kompletirala dokumentaciju konačnom verzijom. Visoko je cenio podršku Svetske banke, kao i lokalnih i međunarodnih partnerskih institucija, u ovom složenom procesu koji je zahtevao blisku međuinstitucionalnu koordinaciju. U tu svrhu, tokom protekle godine održan je niz zajedničkih sastanaka sa Trezorom, Agencijom za zaštitu ličnih podataka, Poreskom upravom, Ministarstvom pravde, Ministarstvom finansija, rada i transfera, Upravom za konkurenciju, Jedinicom za finansijsko obaveštajno delovanje, Agencijom za informaciono društvo i drugim relevantnim institucijama.

Takođe je spomenuo SEPA radionicu, organizovanu uz učešće finansijskih institucija prošle godine, koja će se nastaviti i ove godine sa fokusom na pravne i tehničke aspekte pripreme za SEPA prijavu. Ova radionica, koju podržava Svetska banka, okupiće stručnjake iz Evropskog platnog saveta, Evropske centralne banke i predstavnike evropskih komercijalnih banaka, s ciljem pružanja detaljnih smernica o koracima koje PSP-ovi trebaju preduzeti da bi se prijavili za SEPA. G. Fusha je takođe podelio neke od izazova s kojima se suočavaju zemlje u regiji koje su se već pridružile SEPA-i, uključujući potrebu za identifikacijom pravih partnera u EU za kliring i poravnanje u EU, kao i potrebu za revizijom naknada za prekogranična plaćanja u skladu s novim mogućnostima koje stvara SEPA.

Nadalje je govorio o projektu izgradnje sistema brzog plaćanja („TIPS Clone“), koji je razvijen u bliskoj saradnji sa Svetskom bankom i koji je rezultirao potpisivanjem sporazuma s Bankom

Italije, kao pružaocem ovog sistema. Objasnio je da će za punu funkcionalnost ovog sistema biti potrebne dodatne usluge kao što su: omogućavanje plaćanja pomoću QR kodova, pokretanje zahteva za plaćanje (Request to Pay), identifikacija putem pseudonima kao što je broj telefona ili e-mail (Proxy ID) i provera primaoca plaćanja (Verifikacija primaoca plaćanja).

Kako bi se ovaj projekat implementirao, g. Fusha je rekao da su Banka Italije i centralne banke iz regije uključene u ovaj projekat formirale radne grupe na tehničkom i upravljačkom nivou, koje se sada redovno sastaju, s ciljem početka rada s uslugama brzog plaćanja na tržištu sledeće godine.

U tom smislu, spomenuo je i napredak u postojećem KIPS sistemu, koji je u funkciji od 2016. godine, koji se unapređuje kako bi se omogućilo izvršavanje transakcija u realnom vremenu, uključujući opciju produženja radnog vremena i mogućnost obavljanja transakcija čak i tokom vikenda, krećući se dalje ka operativnom modelu 24/7. Plan za implementaciju TIPS Clone sistema za brzo plaćanje je da počne sa radom nakon prve polovine 2026. godine.

Zamenik guvernera je takođe naglasio posvećenost CBK jačanju nadzora nad finansijskom infrastrukturom, gde je, između ostalog, osnovan Odeljenje za nadzor tržišta za nadzor mikrofinansijskih institucija, nebankarskih finansijskih institucija, platnih institucija i institucija elektronskog novca. Istovremeno, Politika za nadzor platnih sistema je takođe u procesu revizije, kako bi se odgovorilo na najnovija tehnološka dostignuća u skladu s međunarodnim praksama i standardima nadzora.

Takođe je spomenuo saradnju sa IFC-om u oblasti digitalizacije finansijskih usluga, uključujući otvoreno bankarstvo i finansijsku inkluziju, kao ciljeve utvrđene u Strateškom planu CBK 2024-2028.

Na kraju prezentacije, g. Fusha je predstavio neke statističke podatke u vezi s Nacionalnom strategijom za maloprodajna plaćanja i naglasio da svi ovi događaji predstavljaju ne samo važan napredak, već i značajne izazove, koji se mogu rešiti samo bliskom saradnjom i koordinacijom između svih aktera platnog ekosistema na Kosovu, uključujući javni i privatni sektor, kao glavni cilj ovog foruma, koji se nastavlja s redovnim sastancima kako bi se rešili ovi događaji.

Sastanak je nastavljen govorom g. Matije Laca, menadžera projekta modernizacije plaćanja u Svetskoj banci.

G. Laco je predstavio podršku Svetske banke zemljama Zapadnog Balkana i projektima SEPA i TIPS. Kako je naveo, ova diskusija na sastanku NPS-a označava važan korak u kontinuiranim naporima Kosova ka modernizaciji platnog sistema. Istakao je rad CBK-a, ali i drugih tržišnih aktera i vladinih institucija u ovom projektu modernizacije, ali je takođe naglasio da glavni posao ostaje jer je sada implementacioni deo ponekad teži od regulatornog/zakonodavnog dela.

G. Laco je dodao da je podrška Svetske banke Kosovu započela pre 10 godina ranom procenom plaćanja male vrednosti, doznaka i finansijskog obrazovanja, a nastavila se sa SEPA-om. Izjavio je da Svetska banka podržava reforme ne samo na domaćem planu, već i u vezi sa diskusijom s Briselom i regijom. Takođe je predstavio tri projekta Svetske banke:

1. Projekat modernizacije plaćanja na Zapadnom Balkanu koji podržava Evropska unija;

2. Program doznaka i plaćanja koji finansira SECO; i

3. Kreditiranje u finansijskom sektoru (što uključuje komponentu brzih plaćanja);

G. Laco je objasnio da je prijava za SEPA složen proces između Evropske komisije i zemlje koja podnosi prijavu, kako bi se dobio pozitivan odgovor, te kako bi se Kosovo pridružilo SEPA-i, što otvara pristup tržištu plaćanja i korisno je za građane, ali i za preduzeća koja žele da se prošire. Dok govorimo o plaćanjima, govorimo o ljudima koji zapravo trebaju obavljati transakcije kako bi kupili ili poslali doznake. Sistemi plaćanja su važni samo ako služe ljudima i preduzećima i ako su sigurni, efikasni i pristupačni po svaku cenu, što se prevodi u ekonomski značaj. Dodao je i da je veoma važno da pružaoci usluga plaćanja (PSP) prilagode infrastrukturu i prijave se za SEPA shemu, što nije lak zadatak u tehničkom i procesnom smislu, kako bi se ove pogodnosti približile zemlji.

G. Laco je naglasio da je SB veoma zadovoljna što Kosovo uvodi brze sisteme plaćanja, jer oni menjaju način kretanja novca i transparentniji su, sigurniji i brži.

Nadalje, ono što je važno sa regulatornog/zakonodavnog i infrastrukturnog stanovišta, podjednako je važno ulagati u finansijsko obrazovanje i znanje. Veoma je važno podići svest o prednostima, sigurnosti i praktičnoj upotrebi kako bi se ljudi i preduzeća osećali sigurno koristeći ove usluge.

Na kraju svog govora, izjavio je da smo iz perspektive Svetske banke ovde da pomognemo i da ćemo zajedno sa CBK sutra organizovati radionicu o tehničkim i pravnim aspektima povezivanja sa SEPA shemom. G. Laco je zaključio svoj govor pohvalivši herojski rad CBK i vladinih institucija za ono što su učinili na modernizaciji platnog sistema.

Nakon g. Laca, reč je data g. Petrit Balija, izvršnom direktoru Asocijacije banaka Kosova, koji je rekao da bankarski sektor ima važnu ulogu u finansiranju ekonomije i posredovanju plaćanja, doprinoseći razvoju i stabilnosti nacionalne ekonomije. Na Kosovu je postignut značajan napredak, sa 73% stanovništva koje ima pristup bankovnim računima, što je značajno dostignuće za ekonomiju u razvoju. Važan korak u tom smeru je implementacija SEPA procesa, koji podržavaju banke i koji će doprineti povećanju efikasnosti plaćanja za pojedince, preduzeća i domaćinstva.

Jedan od glavnih izazova s kojima se bankarski sektor suočava bio je nedostatak mogućnosti za brza plaćanja. Međutim, Centralna banka Kosova se bavi ovim izazovom, i ima za cilj da implementira brza plaćanja do sledeće godine.

G. Balija je takođe rekao da je bankarski sektor u oblasti sajber sigurnosti postigao veliki napredak pridruživanjem luksemburškoj MISP platformi, a Asocijacija banaka Kosova (KBA) organizuje edukativne kampanje kako bi se podigla svest o korišćenju digitalnih bankarskih usluga. Ovo je važan korak kako bi se osiguralo da su klijenti informisani i sigurni prilikom korišćenja digitalnih bankarskih usluga.

Na kraju prezentacije, g. Balija je spomenuo i nekoliko drugih pitanja kojima se bavi bankarski sektor, a jedno od njih je registracija i ažuriranje podataka o klijentima, što pokušavamo učiniti jednostavnijim i digitalnijim. Uz pomoć Agencije za civilnu registraciju (ACR), radimo na razvoju

novog načina digitalizacije ovog procesa, olakšavajući pristup i poboljšavajući korisničku uslugu i povećavajući efikasnost usluga.

Nakon g. Balije, reč je data g. Visaru Peraniju - službeniku Međunarodne finansijske korporacije (IFC) za Kosovo i Severnu Makedoniju, koji je ukratko predstavio projekat digitalizacije finansijskih usluga. G. Perani je rekao da je današnji sastanak veoma važan za dešavanja koja se odvijaju u sektoru plaćanja. Dodao je da je pristup finansiranjama osnovno pravo svakog građanina.

Projekat digitalizacije finansijskih usluga je regionalni projekat za Zapadni Balkan, gde je CBK bila prva institucija koja je potpisala sporazum sa IFC-om. Jedna od glavnih komponenti ovog projekta koju vredi spomenuti i ponovo naglasiti je otvoreno bankarstvo. Između ostalog, g. Perani je rekao da smo u procesu osnivanja Fintech udruženja za zemlje Zapadnog Balkana, gde je ideja jačanje platnih sistema i omogućavanje novih inovacija u ovoj oblasti. Na kraju svoje prezentacije, izrazio je zahvalnost CBK-u na odličnoj saradnji i sjajnom radu koji obavlja u ovoj oblasti.

Drugi deo:

Drugi deo je započeo uvodnim izlaganjem g. Lumnija Rrustollija, u kojem su predstavljeni podaci o infrastrukturi platnog sistema, kao i statistički podaci o instrumentima i uslugama plaćanja. U sklopu ove prezentacije bili su i detalji i konkretni faktori koji utiču na povećanje pristupa elektronskim platnim uslugama.

U ovoj prezentaciji, prvo je predstavljeno funkcionisanje i uloga međubankarskog platnog sistema KIPS u ispunjavanju cilja CBK-a da održi stabilan i efikasan platni sistem. Ovom prilikom, ovaj sistem je ocenjen visokim nivoom stabilnosti u operativnom aspektu, sa dostupnošću sistema od preko 99,9% i malim brojem prepreka, ali i visokim nivoom stabilnosti u pogledu upravljanja likvidnošću.

Takođe su predstavljeni statistički podaci o broju i vrednosti plaćanja u KIPS platnom sistemu, iz kojih je procenjeno da je tokom 2024. godine u KIPS-u obrađeno 20,92 miliona transakcija, vrednih 25,38 milijardi evra, što je ekvivalentno oko 2,5 puta većem BDP-u, sa dnevnim prosekom: brojem 83.690 i vrednošću 101.552.063,00 evra.

Tokom prezentacije predstavljeni su statistički podaci o korišćenju terminala, kao i transakcijama na bankomatima i POS terminalima, kao i korišćenju kartica. Ovom prilikom je ocenjeno da je u protekloj godini nastavljen trend rasta transakcija putem POS terminala sa povećanjem od 43 posto, što direktno utiče na povećanje bezgotovinskih plaćanja. Prema nedavnim analizama, procenjuje se da je, na osnovu trenda rasta bezgotovinskih plaćanja u protekle tri godine, u 2024. godini već dostignut broj od 48,14 prosečnih godišnjih bezgotovinskih transakcija po glavi stanovnika, što značajno premašuje cilj od 25 plaćanja predviđenih Nacionalnom strategijom za mala plaćanja (NSSVP) do 2026. godine.

Što se tiče broja računa i finansijske inkluzije, procenjeno je da je u 2024. godini došlo do povećanja broja računa, sa 2,55 miliona u 2023. na 2,62 miliona u 2024. godini, od čega je oko 390 hiljada računa sa osnovnim uslugama.

Takođe, u tom smislu, predstavljena je analiza o vlasnicima računa i preduzećima opremljenim POS terminalima. U ovom slučaju, iz individualnih podataka koje je CBK prikupila od finansijskih institucija, proizašlo je da od 1,21 miliona građana starijih od 16 godina, njih 882.497 ili 73% poseduje barem jedan platni račun, sa odnosom polova od oko 46 posto žena i 54 posto muškaraca.

Takođe, iz prikupljenih podataka o preduzećima, proizilazi da je ukupan broj preduzeća koja imaju finansijske račune 90.365. Od toga je 6.234 preduzeća ili 6,7% opremljeno POS terminalima. Od toga 5.099 (81,8%) prima usluge samo od jedne finansijske institucije, dok 1.135 preduzeća ima račune i koristi POS od dve ili više banaka/PSP-ova.

Nakon g. Rustollija, reč je data g. Atdhetaru Ibrahimiju, koji je predstavio preduzete mere i izazove sektora nebankarskih pružalaca platnih usluga. On je, u ime NBFI, rekao da se nalazimo u eri u kojoj se tehnologija menja. Nadalje, želeo bih dodati da postoji preko 10 institucija koje pružaju platne usluge, njihova uloga postepeno raste i kao glavnu stvar uticali smo na povećanje finansijske uključenosti među pojedincima, smanjenje upotrebe fizičkog novca i inovacije. Na kraju svoje prezentacije, izjavio je da su novi Zakon o platnim uslugama i inicijativa za otvoreno bankarstvo veliki koraci napred, međutim, potrebna je institucionalna podrška kako bi se osiguralo da sve strane imaju jednak pristup podacima, uključujući i one iz civilnog registra.

Nakon prezentacije g. Ibrahimija, predsedavajući, g. Fusha, predao je reč g. Joseu M. Morenu de Barredi, specijalisti iz Međunarodne finansijske korporacije – (IFC). G. Barreda je održao detaljnu prezentaciju o otvorenom bankarstvu i koracima ka realizaciji ovog projekta, predstavljajući uspešne primere iz drugih zemalja, gde je takođe objasnio važnost osnivanja radne grupe za otvoreno bankarstvo i prednosti organizovanja takve grupe.

Između ostalog, Radna grupa će okupiti regulatore, banke, fintech kompanije i druge relevantne javne i privatne institucije radi privatno-javnog dijaloga. Dodao je i da postoji potreba za međuinstitucionalnom koordinacijom u ranoj fazi implementacije. S razvojem otvorenog bankarstva, izjavio je da banke više nisu jedini akteri, već i platne institucije, a Fintech kompanije moraju igrati svoju ulogu.

Na kraju svoje prezentacije, g. Barreda je objasnio sledeće korake koje treba preduzeti za operacionalizaciju radne grupe i izneo vremenski okvir za početak rada. Zaključno je izjavio: „Implementirajmo otvoreno bankarstvo aktivnim podsticanjem inovacija, iskorišćavanjem stvarnih slučajeva upotrebe i osiguravanjem potpune uključenosti. Sada nije vreme za čekanje - vreme je za vođenje i oblikovanje rešenja.“

Ukratko, predsedavajući Upravnog odbora CBK-a, g. Bashkim Nurboja, rekao je da ohrabruje sve aktere da budu vrlo aktivni i da sarađuju jer je veoma važno da finansijski sistem na Kosovu ostvari napredak u uključivanju i digitalizaciji finansijskih procesa. Takođe, fokus treba biti na tome da se plaćanja vladinih institucija lakše obavljaju digitalno, s obzirom na veliki obim plaćanja, ohrabrujući Trezor/MFRT i druge aktere da to učine u okviru i da se plaćanja obavljaju bez prepreka. Zaključujući, naglasio je da je važno imati takvu inicijativu kako bi se ponudilo više mogućnosti za prihvatanje elektronskih plaćanja.

Takođe, tokom nastavka druge sesije, nekoliko prisutnih je uzelo reč, raspravljajući o važnim pitanjima i dajući predloge za plaćanja male vrednosti putem POS terminala u javnim

institucijama, kao i o važnosti statističkih podataka o broju preduzeća koja koriste POS terminale, što ukazuje na potrebu za međuinstitucionalnom saradnjom radi prikupljanja ovih podataka.

Nakon diskusija, g. Fusha je nastavio sa prezentacijom zaključaka i preporuka proizašlih sa ovog sastanka, sa posebnim fokusom na osnivanje radne grupe za otvoreno bankarstvo. Nakon diskusija sa mogućnošću doprinosa i prezentacije stavova svih prisutnih, tokom kojih je vođena važna diskusija o različitim pitanjima, g. Fusha je nastavio sa prezentacijom zaključaka i preporuka koje su prethodno distribuirane članovima NPS-a na pregled i komentar, a koje su predstavljene u nastavku:

1. Osnivanje Radne grupe za otvoreno bankarstvo

U skladu sa članom 6. stav 1. Uputstva o NPS-u, članovi NPS-a odobrili su sledeće:

- Mandat za osnivanje Radne grupe za otvoreno bankarstvo;
- Plan rada ove grupe.

2. Smanjenje gotovine i promovisanje elektronskog plaćanja

CBK, u koordinaciji sa Svetskom bankom i članovima Saveta, nastavlja aktivnosti Radne grupe za smanjenje upotrebe gotovine i povećanje elektronskih plaćanja.

3. Infrastruktura za sistem brzog plaćanja (klon TIPS-a) i unapređenje KIPS funkcija (nadogradnja):

- Nastaviti rad tehničke grupe na implementaciji Sistema brzog plaćanja - TIPS Clone, kao i nadogradnju funkcija u KIPS sistemu.
- Učesnici će se pripremiti za tehničku adaptaciju na TIPSClone i KIPS-nadogradnju.
- CBK će koordinirati odabir mrežnog provajdera usluga za TIPS Clone.
- Analizirati opcije za implementaciju funkcija podrške (overlay usluge), kao što su QR kod, Zahtev za plaćanje, ID proxy, Verifikacija primaoca plaćanja, itd.

4. Implementacija Zakona o platnim uslugama

CBK će nastaviti s pregledom i odobravanjem potrebnih podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o platnim uslugama.

5. Priprema za SEPA

Nastaviti rad radne grupe na pripremi pružalaca platnih usluga za primenu u SEPA shemama (CT, CT Inst, DD), kao i odabir operatera za obradu plaćanja u SEPA shemama.

6. Pregled naknada za međunarodna plaćanja

Kako bi ispunili SEPA kriterijume, pružaoci platnih usluga trebali bi započeti pripreme za reviziju naknada za međunarodne platne transakcije.

7. Implementacija IBAN propisa od strane Ministarstva finansija/MFRT-a i NBFi-a

Nakon implementacije IBAN propisa 2024. godine, biće moguće distribuirati sve vrste plaćanja klijentima NBFi (troškovi, plate, penzije i razne socijalne sheme itd.).

8. Finansijska edukacija korisnika

Nastaviti aktivnosti na organizaciji i podršci kampanja za finansijsko obrazovanje korisnika platnih usluga u vezi s korišćenjem, prednostima, sigurnošću i važnošću digitalnih/elektronskih plaćanja.

9. Digitalizacija plaćanja javnih usluga

Trezor/MFRT će poboljšati infrastrukturu kako bi javne institucije mogle prihvatati plaćanja za usluge putem kartica i drugih elektronskih instrumenata (pored usluga u e-Kosova).

10. Pristup NBFI-ova platnom sistemu

CBK treba da nastavi izradu podzakonskih akata kojima će se utvrditi kriterijumi, standardi i prakse u EU, kako bi se omogućio pristup nebankarskih finansijskih institucija platnom sistemu.

11. Međunarodne platne platforme

Nastaviti napore za uključivanje Kosova u međunarodne platforme za online plaćanje, kao što su PayPal, Apple Pay itd. (nakon uspešnog uključivanja u Google Pay);

12. Omogućavanje verifikacije adrese i klijenta za KYC i SEPA

Omogućiti bankama i nebankarskim finansijskim institucijama (NBFI) proveru podataka o klijentima i njihovih adresa kako bi se stvorili uslovi za prepoznavanje klijenata (KYC), kao i proveru primaoca plaćanja (Verifikacija primaoca plaćanja). PSP-ovi (banke i NBFI) trebaju se obavezati na poboljšanje podataka o klijentima, kao što su: ID klijenta, adrese, status prebivališta i njihovo prijavljivanje Registru računa, u najkraćem mogućem roku.

13. Ostvarivanje ciljeva Nacionalne strategije za plaćanja male vrednosti (NSSVP) NPS zaključuje da su ciljevi Nacionalne strategije za mala plaćanja NSMP (2021–2026) postignuti i premašeni, godinu dana pre 2026. godine, postavljene kao ciljne:

- Finansijska inkluzija 73% odrasle populacije ima finansijski račun, u poređenju sa ciljem od 70% u 2026. godini, u odnosu na 52% u 2017. godini.
- Povećanje broja bezgotovinskih plaćanja na 49, u odnosu na cilj od 25 plaćanja po glavi stanovnika do kraja 2026. godine. Polazna tačka je broj od 17 plaćanja u 2019. godini.

14. Izveštavanje radne grupe i budući sastanci

Članovi NPS-a slažu se da će sledeći sastanci biti organizovani još češće u slučaju potrebe za praćenjem projekata tokom ovog perioda, takođe na osnovu izveštaja radnih grupa o pitanjima koja mogu zahtevati podršku Saveta za podršku standardizaciji i prilagođavanju pravila i potrebne tehničke infrastrukture.

Učešće na sastancima.

Pozvani na sastanak NPS-a		
Institucija	Ime	Pozicija
Centralna banka Kosova	Gdin. Ahmet Ismaili	Guverner
Ministarstvo finansija, rada i transfera	Gdin. Hekuran Murati	Vršilac dužnosti ministra
Centralna banka Kosova	Gdin. Bashkim Nurboja	Predsedavajući Upravnog odbora CBK-a
Centralna banka Kosova	Gdin. Milot Cakaj	Zamenik guvernera za finansijski nadzor
Ambasada Švajcarske na Kosovu	Gđa. Arjeta Lleshi	Viši nacionalni službenik za program
Ambasada SAD-a	Gdin. Craig Kim	Finansijski službenik
Svetska banka	Gdin. Matija Laco	Projektni menadžer
IFC	Gdin. Visar Perani	Resorni službenik za Kosovo i Severnu Makedoniju
IFC	Jose M. Moreno De Barreda	Stručnjak

Članovi NPS-a		
Institucija	Ime člana	Status u NPS-u
Centralna banka Kosova	Gdin. Dardan Fusha <i>Zamenik guvernera za bankarske poslove</i>	Predsedavajući

Centralna banka Kosova	Gdin. Lumni Rrustolli <i>Direktor Odeljenja za tržišnu infrastrukturu i plaćanja</i>	Zamenik predsedavajućeg
Centralna banka Kosova	Gdin. Blerim Terziqi <i>Direktor Odeljenja za bankarski nadzor</i>	Član
Centralna banka Kosova	Gdin. Elvin Mala <i>Šef Odeljenja za nadzor informacionih sistema</i>	Član
Centralna banka Kosova	Gdin. Amir Zylfiu <i>Šef kabineta guvernera</i>	Član
Kosovski trezor/MFRT	Gdin. Nysret Koca <i>Zamenik generalnog direktora</i>	Član
Asocijacija kosovskih banaka	Gdin. Petrit Balijsa <i>Izvršni direktor KBA</i>	Član
Asocijacija kosovskih banaka	Gđa. Akile Cernobregu-Hashani <i>Predsedavajuća Odbora za plaćanja</i>	Član
¹NBFI – Platne institucije	Gđa. Eda Shaqiri	Član
NBFI - Institucije za elektronski novac	Gdin. Atdhetar Ibrahim	Član
Centralna banka Kosova	Gđa. Valmira Halili <i>Sekretar NPS-a</i>	Član
Asocijacija kosovskih banaka	Gđa. Blendina Llabjani <i>Sekretar NPS-a</i>	Član

Ostali učesnici		
PUK	Gdin. Sami Salihu	Učesnik
AMIK	Gdin. Shpresim Vranoci	Učesnik
IFC	Gdin. Suad Lushtaku	Učesnik

¹Članovi NPS-a, predstavnici nebankarskih finansijskih institucija, određeni su za predstavljanje na ovom sastanku. NBFI trebaju odrediti i obavestiti CBK o članovima s pravom glasa za buduće sastanke u skladu sa Smernicama NPS-a.

Nemačka privredna komora na Kosovu	Gdin. Besnik Vasolli	Učesnik
AID	Gdin. Genc Hamzaj	Učesnik
EIC	Gdin. Emrush Ujkani	Učesnik
EU kancelarija na Kosovu	Gđa. Feride Zeka	Učesnik
Svetska banka	Gdin. Peter Jensen	Učesnik
Komercijalne banke	Gdin. Visar Paçarada – PCB Gdin. Dukagjin Shulemaja – TEB Gdin. Gazmend Rustemi – BpB Gdin. Shpend Luzha – BE Gdin. Valdrin Islami – RBKO Gdin. Gem Maloku – NLB Gdin. Fatlinda Zhigoli – Ziraat Gdin. Fisnik Behxheti – Pribank Gdin. Shpend Nura - Credins	Učesnik
NBFI	Gđa. Nora Rraci – Kosovo Post Gdin. Gazmend Selmani – IBAS Gdin. Remzi Hashani – Moneta Gdin. Nusret Hasni – Capital Gdin. Astrit Sallauka – Vllesa Co (Ria) Gdin. Arben Feri – Finser Gdin. Armend Kumnova – Paysera Gdin. Arsim Bruçaj – Velanis/Swinto Gdin. Yll Dushi – Onefor Kosovo	Učesnik
Centralna banka Kosova	Gdin. Ramadan Matarova Gdin. Ilir Hasani Gdin. Ibrahim Krasniqi Gdin. Sokol Shasivari Gdin. Arzen Caverbasha Gđa. Vlora Mehanja	Učesnik